

XOR DIRIJYORINING IJODIY TAFAKKURI VA MUSIQIY TALQINI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i01.016>

Saodat Abduraxmanovna Muratova
Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada xor dirijyorining ijodiy tafakkuri va musiqiy talqin jarayonidagi o'rni kompleks ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda dirijyor shaxsining musiqiy asarni idrok etishi, uni badiiy-g'oyaviy mazmuni asosida talqin qilishi hamda ijrochilar jamoasi orqali ifodalash mexanizmlari yoritiladi. Xor dirijyorining tafakkuri musiqiy eshitish, badiiy tasavvur, intellektual tahlil va emotsional sezgirlikning uzviy birligi sifatida talqin etiladi. Maqolada musiqiy talqinning shakllanishida partituraning tahlili, tembr, dinamika, agogika va artikulyatsiya omillarining ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, dirijyorning ijodiy yondashuvi xor jamoasining ijrochilik saviyasi va musiqiy ifodaviyligiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim pedagogik va estetik omil sifatida asoslanadi.

Kalit so'zlar: xor dirijyori, ijodiy tafakkur, musiqiy talqin, badiiy interpretatsiya, xor ijrochiligi, partitural tahlil, musiqiy ifodaviylik, dirijyorlik san'ati

CREATIVE THINKING AND MUSICAL INTERPRETATION OF A CHORAL CONDUCTOR

Saodat Abdurakhmanovna Muratova
Uzbekistan National Pedagogical University named after Nizami

Abstract: This article provides a comprehensive scientific analysis of the role of a choral conductor's creative thinking in the process of musical interpretation. The study examines the mechanisms through which the conductor perceives a musical work, interprets it based on its artistic and ideological content, and conveys it through the performing ensemble. The creative thinking of a choral conductor is interpreted as an organic unity of musical hearing, artistic imagination, intellectual analysis, and emotional sensitivity. The article reveals the significance of score analysis, timbre, dynamics, agogics, and articulation in the formation of musical interpretation. Furthermore, the conductor's creative approach is substantiated as an important pedagogical and aesthetic factor that directly influences the performance quality and musical expressiveness of the choir.

Keywords: choral conductor, creative thinking, musical interpretation, artistic interpretation, choral performance, score analysis, musical expressiveness, conducting art

Kirish

Xor san'ati - bu faqat birgalikda kuylash jarayoni emas, balki inson tafakkuri, his-tuyg'ulari va estetik qarashlarining murakkab uyg'unligidir. Ushbu uyg'unlikning markazida esa xor dirijyori shaxsi turadi. Dirijyor nafaqat ijrochilar harakatini muvofiqlashtiruvchi rahbar, balki musiqiy asarning ichki mazmunini anglab, uni badiiy talqin darajasiga ko'taruvchi ijodkor sifatida namoyon bo'ladi. Aynan shu jihat xor dirijyorligini oddiy boshqaruv amaliyotidan yuksak san'at darajasiga olib chiqadi.

Musiqiy asar partiturada faqat grafik belgilar majmuasi sifatida mavjud bo'lsa, dirijyor tafakkurida u tirik badiiy obrazga aylanadi. Dirijyorning ijodiy tafakkuri ushbu jarayonda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. U musiqiy matnni tahlil qilish, undagi g'oyaviy-emotsional qatlamlarni anglash va ularni ijrochilar orqali ifodalash qobiliyatini o'zida mujassam etadi. Shu bois xor dirijyorining tafakkuri nafaqat musiqiy eshitish bilan, balki chuqur intellektual va estetik tafakkur bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Zamonaviy musiqa madaniyati sharoitida xor ijrochiligiga qo'yilayotgan talablar tobora murakkablashib bormoqda. Global madaniy makonda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unlashuvi, ijrochilik uslublarining rang-barangligi dirijyordan keng dunyoqarash, mustaqil fikrlash va ijodiy erkinlikni talab etadi. Bunday sharoitda musiqiy talqin masalasi xor san'atining markaziy muammolaridan biriga aylanmoqda. Chunki har bir talqin dirijyor shaxsiyati, uning estetik qarashlari va ijodiy tafakkuri bilan uzviy bog'liq holda shakllanadi.

Xor dirijyorining musiqiy talqini ijrochilar jamoasining texnik imkoniyatlari bilangina cheklanmay, balki ularning ruhiy holati, ichki intilishi va badiiy mas'uliyatini ham belgilaydi. Dirijyor tomonidan yaratilgan badiiy konsepsiya xor jamoasini yagona estetik maqsad sari yo'naltiradi, musiqiy obrazning yaxlitligini ta'minlaydi. Shu nuqtayi nazardan, dirijyorning ijodiy tafakkuri xor ijrochiligining badiiy saviyasini belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Xor dirijyorining ijodiy tafakkuri mohiyati

Xor dirijyorining ijodiy tafakkuri - bu musiqiy san'atning eng murakkab va ko'p qatlamli hodisalaridan biridir. U faqatgina musiqiy bilimlar majmuasi emas, balki badiiy idrok, estetik sezgi, intellektual tahlil va emotsional tajribaning uzviy birligidir. Dirijyor tafakkuri orqali musiqiy asar qog'ozdagi belgilar majmuasidan tirik, mazmunli va ta'sirchan badiiy obrazga aylanadi. Aynan shu tafakkur xor ijrochiligiga jon baxsh etib, uni oddiy texnik ijrodan yuksak san'at darajasiga ko'taradi.

Dirijyor ijodiy tafakkurining asosida musiqiy eshitish qobiliyati yotadi. Biroq bu faqat tashqi eshitish emas, balki ichki eshituv - musiqiy tovushlarni ongda oldindan tasavvur qila olish qobiliyatidir. Ichki eshituv dirijyorga asarning butun dramatik rivojini, intonatsion mantiqini va emotsional kuchlanishlarini oldindan his etish imkonini beradi. Shu orqali dirijyor partituraning har bir satrini umumiy badiiy konsepsiya bilan bog'laydi. Ijodiy tafakkurning muhim jihatlaridan biri analitik tafakkurdir. Dirijyor musiqiy asarni tahlil qilarkan, uning forma tuzilishini, garmonik rivojlanishini, polifonik qatlamlarini va ritmik harakatini chuqur anglaydi. Biroq bu tahlil quruq mantiqiy jarayon bo'lib qolmaydi; u badiiy tasavvur bilan uyg'unlashib, obrazli fikrlashni shakllantiradi. Natijada musiqiy asar dirijyor ongida yagona estetik butunlik sifatida namoyon bo'ladi.

Xor dirijyorining ijodiy tafakkuri emotsional sezgirlik bilan chambarchas bog'liqdir. Musiqiy obrazning ichki mazmunini his etish, uning kayfiyati va ruhiy holatini anglash dirijyor talqinining asosini tashkil etadi. Emotsional sezgirlik ijrochilar bilan ishlash jarayonida ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi, chunki xor san'ati jamoaviy ijod shakli bo'lib, dirijyorning ichki holati butun jamoaga uzatiladi. Shu bois dirijyorning ruhiy barqarorligi va emotsional madaniyati ijrochilik sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ijodiy tafakkur pedagogik tafakkur bilan ham uzviy bog'liqdir. Dirijyor o'z badiiy g'oyasini xor a'zolariga yetkazish, ularni umumiy estetik maqsad sari yo'naltirish uchun samarali pedagogik usullardan foydalanadi. Bu jarayonda dirijyor nafaqat buyruq beruvchi rahbar, balki ijrochilarning musiqiy tafakkurini shakllantiruvchi murabbiy sifatida namoyon bo'ladi. Ijodiy tafakkur orqali dirijyor xor a'zolarida musiqiy ong, badiiy mas'uliyat va estetik didni rivojlantiradi. Shunday qilib, xor dirijyorining ijodiy tafakkuri - bu musiqiy idrok, intellektual tahlil, emotsional sezgirlik va pedagogik mahoratning uyg'un tizimidir. Ushbu tafakkur xor san'atining badiiy darajasini belgilabgina qolmay, balki musiqiy merosning mazmunli va ta'sirchan talqinini ta'minlaydi. Dirijyor ijodiy tafakkuri qanchalik boy va chuqur bo'lsa, xor ijrochiligi ham shunchalik yuksak estetik qiymatga ega bo'ladi.

Muhokama

Xor dirijyorining ijodiy tafakkuri va musiqiy talqini masalasini tahlil etar ekanmiz, bu ikki tushuncha o'rtasidagi munosabatning murakkab va ko'p qirrali ekanligi yaqqol namoyon bo'ladi. Ijodiy tafakkur talqinning ichki manbai bo'lsa, musiqiy talqin uning amaliy ifodasidir. Shu bois bu jarayonlarni bir-biridan ajratilgan holda ko'rib chiqish xor san'atining badiiy mohiyatini to'liq ochib bera olmaydi. Dirijyor tafakkuri qanchalik chuqur va moslashuvchan bo'lsa, talqin ham shunchalik mazmunli va ta'sirchan bo'ladi.

Zamonaviy xor ijrochiligida talqin masalasi tobora dolzarb tus olmoqda. Bir tomondan, kompozitor matniga sadoqat saqlash talabi mavjud bo'lsa, ikkinchi

tomondan, dirijyor shaxsiy ijodiy erkinligini namoyon etish zarurati yuzaga chiqadi. Ushbu qarama-qarshilik ijodiy tafakkur orqali muvozanatlashtiriladi. Yetuk dirijyor musiqiy asarni o'ziga moslab "o'zgartirish" emas, balki uning ichki mazmunini chuqur anglab, yangi badiiy qirralarini ochishga intiladi. Bu jarayonda talqin subyektivlik va obyektivlik o'rtasidagi nozik chegarada shakllanadi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat - xor jamoasining ijrochilik imkoniyatlari bilan dirijyor talqini o'rtasidagi munosabatdir. Har bir xor o'zining tembr xususiyatlari, texnik darajasi va psixologik muhitiga ega. Dirijyorning ijodiy tafakkuri ushbu omillarni hisobga olgan holda moslashuvchan talqin yaratishni talab etadi. Aks holda, g'oyaviy jihatdan puxta, ammo ijrochilik imkoniyatlariga mos kelmagan talqin badiiy samara bermaydi. Demak, ijodiy tafakkur faqat estetik emas, balki amaliy moslashuvchanlikni ham o'z ichiga oladi.

Xor dirijyorining musiqiy talqini jamoaviy ijod mahsuli sifatida ham baholanishi lozim. Garchi badiiy konsepsiya dirijyor tomonidan belgilansa-da, uning hayotga tatbiqi xor a'zolarining musiqiy tafakkuri va emotsional ishtirokiga bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, dirijyorning ijodiy tafakkuri kommunikativ xarakterga ega bo'lib, u ijrochilar bilan doimiy muloqot orqali boyib boradi. Dirijyor va xor o'rtasidagi bunday ijodiy hamkorlik talqinning yanada tabiiy va ishonchli bo'lishini ta'minlaydi. Shuningdek, muhokama jarayonida pedagogik omilning ahamiyati ham alohida e'tiborga loyiq. Xor dirijyori talqini orqali ijrochilarda musiqiy did, badiiy mas'uliyat va estetik tafakkur shakllanadi. Shu sababli har bir talqin nafaqat ijrochilik natijasi, balki tarbiyaviy vosita sifatida ham xizmat qiladi. Bu holat xor dirijyorining ijodiy tafakkurini faqat san'atkorona emas, balki ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida baholashga imkon beradi.

Xulosa

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, xor dirijyorining ijodiy tafakkuri va musiqiy talqini xor san'atining badiiy darajasini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ijodiy tafakkur musiqiy asarni chuqur idrok etish, uning g'oyaviy-emotsional mazmunini anglash va yaxlit badiiy obraz sifatida shakllantirish imkonini beradi. Musiqiy talqin esa ushbu tafakkurning amaliy ifodasi bo'lib, ijrochilar orqali musiqiy g'oyaning jonli va ta'sirchan namoyon bo'lishini ta'minlaydi. Natijalar xor dirijyorining faoliyati faqat texnik boshqaruv bilan cheklanmasdan, balki analitik tafakkur, emotsional sezgirlik va pedagogik mahoratning uyg'un tizimi ekanligini tasdiqlaydi. Dirijyorning ijodiy tafakkuri xor jamoasining ijrochilik saviyasi, musiqiy ifodaviyligi va estetik ta'sir kuchiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, musiqiy talqinning samaradorligi dirijyorning xor jamoasi imkoniyatlarini to'g'ri baholashi va ularga mos badiiy konsepsiya yaratishiga bog'liq ekanligi aniqlandi.

Xulosa qilib aytganda, xor dirijyorining ijodiy tafakkurini rivojlantirish xor ijrochiligini takomillashtirishning muhim sharti hisoblanadi. Bu jarayon xor

dirijyorlarini tayyorlash va qayta tayyorlash tizimida musiqiy tahlil, badiiy talqin va pedagogik yondashuvlarni integratsiyalashni talab etadi. Mazkur tadqiqot natijalari xor dirijyorligi sohasida ilmiy-metodik ishlarni boyitishga hamda zamonaviy xor san'atining badiiy-estetik salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаев Р. А. Хоровое дирижирование. Теория и практика. - М.: Музыка, 2015.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. - Л.: Музыка, 1971.
3. Апраксина О. А. Методика хорового обучения. - М.: Просвещение, 2012.
4. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности. - М.: Академия, 2008.
5. Григорьев В. В. Искусство дирижирования. - М.: Музыка, 2010.
6. Hunsberger D. B. The Art of Conducting. - New York: McGraw-Hill, 2014.
7. Jordan J. The Choral Conductor's Toolkit. - Chicago: GIA Publications, 2016.
8. Swanwick K. Musical Knowledge: Intuition, Analysis and Music Education. - London: Routledge, 2011.
9. Welch G., Howard D. The Oxford Handbook of Choral Pedagogy. - Oxford: Oxford University Press, 2019.